ئەختەم ئۆمەر

يىراق قىرلاردىن
ئانا يەرگە سالام

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

ئەختەم ئۆمەر

يىراق قىرلاردىن ئانا يەرگە سالام

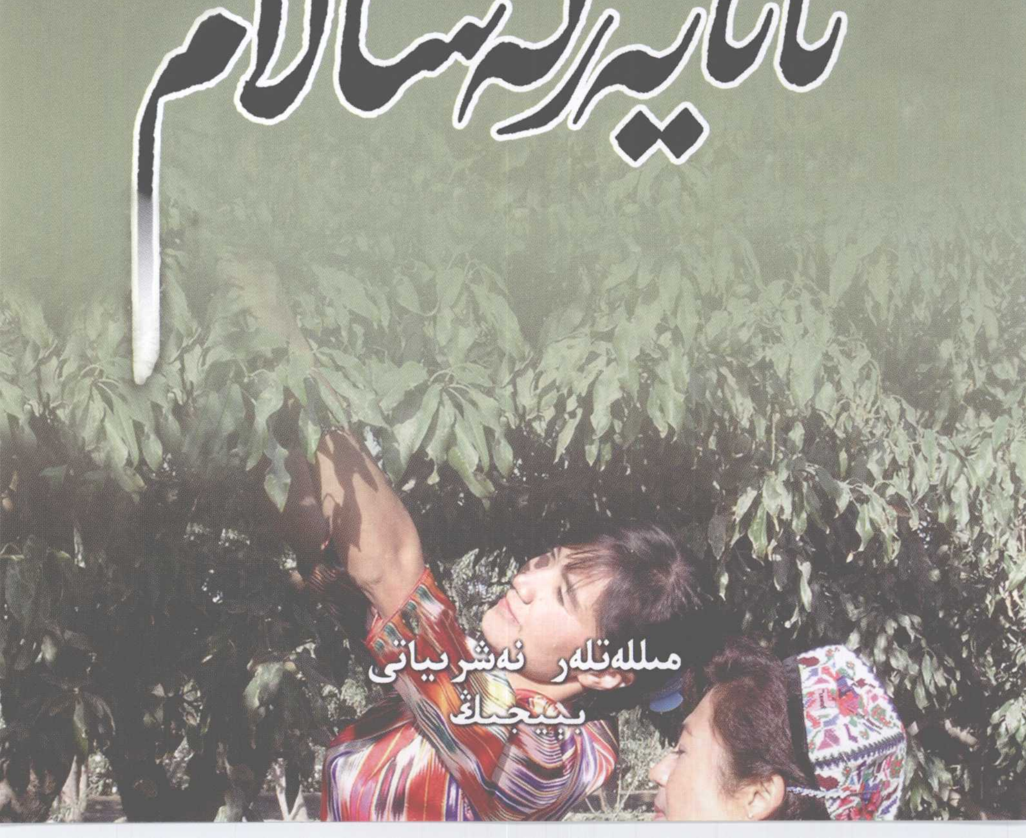

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

مەسئۇل مۇھەررىر: مەلىكە ئابدۇقادىر
مەسئۇل كوررېكتور: سەبىيەم ئەختەم

يىراق قىرلاردىن ئانا يەرگە سالام

ئەختەم ئۆمەر

نەشر قىلغۇچى	:	مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى	:	بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ
پوچتا نومۇرى	:	100013
تېلېفون نومۇرى	:	010—6429086
ساتقۇچى	:	جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى	:	بېيجىڭ دىشىن باسما زاۋۇتى
نەشرى	:	2008 ـ يىل 6 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى	:	2008 ـ يىل 6 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى	:	850×1168 م م. 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى	:	5.25
سانى	:	0001—3000
باھاسى	:	10.00 يۈەن

ISBN 978-7-105-09271-0/I・1921（维 277）

责任编辑：美力克.阿不都卡的
责任校对：赛比耶.艾合太木

图书在版编目(CIP)数据

从遥远的地方向祖国问好：维吾尔文/ 阿合坛木·吾马尔著.—北京：民族出版社，2008.5
ISBN 978-7-105-09271-0

Ⅰ.从... Ⅱ.阿... Ⅲ...报告文学—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I25

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 062876 号

出版发行：民族出版社　http://www.mzcbs.com.
社　　址：北京市和平里北街 14 号　　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：北京迪鑫印刷厂
版　　次：2008 年6月第 1 版　2008 年6月北京第 1 次印刷
开　　本：850×1168 毫米 32 开
印　　张：5.25
印　　数：0001 - 3000
定　　价：10.00 元

ISBN 978-7-105-09271-0/I·1921（维 277）

مۇندەرىجە

يىراق قىرلاردىن ئانا يەرگە سالام 1

ياۋروپادىكى يېڭى «يىپەك يولى» 2

مەن كۆرگەن ئىستانبۇل 9

ھەرەمنىڭ كۆزىدىن يۇرتۇمغا نەزەر 43

بىزدىكى ئىسراپچىلىق 53

1. سالامەتلىكنىڭ ئىسراپ بولۇشى 53
2. ئۆي ئىسراپچىلىقى 59
3. ۋاقىت ئىسراپچىلىقى 62
4. ۋەدە - لەۋز ئىسراپچىلىقى 65
5. يېمەك - ئىچمەك ئىسراپچىلىقى 66
6. گەپ - سۆز ئىسراپچىلىقى 70
7. ئادەملىك قىممەتنىڭ ئىسراپچىلىقى 72
8. ئادەم ئىسراپچىلىقى 75
9. ئەدەبىيات - سەنئەتتىكى ئىسراپچىلىق 82
10. ئوزۇقلىنىش جەھەتتىكى ئىسراپچىلىق 87
11. ئۇلۇغ سۆزلەش ئىسراپچىلىقى ۋە ھېكمەتلەر كاساتچىلىقى 91
12. نام - ئاتاق ئىسراپچىلىقى ۋە ئاتاقسىزلىقتىن كەلگەن مەھرۇم قېلىش دىشۋارچىلىقى 95
13. بالا تەربىيىلەشتىكى ئىسراپچىلىق 100

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

14. تەبىئەت بۇلغىنىشى ۋە ئىنسان تەبىئىتىنىڭ بۇزۇلۇشى 103
15. مەسئۇلىيەت - بۇرچ ئىسراپچىلىقى 106
16. ئاياللار ھەۋەس - گۈزەللىكنى ئىزدەشتىن تېپىۋاتقان ئىسراپچىلىقلار 111
17. ماختاش، مەدھىيە كاساتچىلىقى 115
18. سالاھىيەت ئىسراپچىلىقى 116
19. شەرم - ھايا ئىسراپچىلىقى 119
20. ھارۋىكەشلىك ئەخلاقىنىڭ نۆل دەرىجىسى ... 123
21. تور ئىسراپچىلىقى 127
22. ئەمەل - مەنسەپ ئىسراپچىلىقى 130
23. ئادىمىيلىكنى پۇل ئورنىدا خىراجەت قىلىش ئىسراپچىلىقى 132
24. ئەخلاق كاساتچىلىقى 134
25. ئۆزىنى قوغداش ئېڭىدىكى ئىسراپچىلىقلار ... 137
26. دوستلۇق مېھىر - مۇھەببەتنى مەڭگۈلۈك بولسۇن 139
27. شەھەر - بازار قۇرۇلۇشىدىكى ئىسراپچىلىقلار ... 144
28. قەبرىستانلىقتىكى ئىسراپچىلىقلار 148
29. مۇقەددەس رەڭ چۈشەنچىسى ۋە رەڭ ئىسراپچىلىقى 150
فارابىنىڭ قالۇن ئىجاد قىلىشى 155

يىراق قىرلاردىن ئانا يەرگە سالام

(ئەدەبىي خاتىرە)

مەن دوستلىرىمنىڭ دەۋەت قىلىشى ۋە ياردىمى بىلەن دۇنيا كۆرۈپ، نەزەر كۆزۈمنى ئېچىش كېلىش مەقسىتىدە 1992 ـ يىلى 11 ـ ئايدىن 1993 ـ يىلى 3 ـ ئايغىچە مۇستەقىل دۆلەتلەر بىرلەشمە گەۋدىسىدىكى بەزى دۆلەتلەر ۋە رۇمىنىيە، تۈركىيە، سەئۇدى ئەرەبىستانى قاتارلىق دۆلەتلەردە زىيارەتتە بولۇپ، ئۇ يەردىكىلەر بىلەن بىزنىڭ ئورتاقلىقىمىز ھەم پەرقىمىز ھەققىدە ئويلىغانلىرىم، شۇنداقلا، چەت ئەلدە ئۇچراشقان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ھايات كەچۈرمىشلىرىدىن كۆرگەن ـ بىلگەنلىرىم ۋە ھېس قىلغانلىرىمنى كەڭ ئوقۇرمەنلىرىم بىلەن ئۆز ئارا ئورتاقلىشىش مەقسىتىدە ئەينەن بايان قىلدىم. دۇنياغا نېمە ئۈچۈن تۆرەلدۇق، قانداق ياشاۋاتىمىز، قانداق ياشىماقچى، قانداق ياشىساق بولىدۇ؟ دېگەن ھايات يوللىرى توغرىسىدا ئادەتتىكى بىر ئادەمنىڭ كاللىسى بىلەن كۆزەتكەنلىرىم، ئويلىغانلىرىمنى پەردازلىماستىن، تۈزلۈك ـ سەممىيلىك بىلەن يازدىم.

مېنىڭچە، بۇ تېخى دەسلەپكى تەسىراتىم، مەن يەنە پۇرسەت بولۇپ، سەپەر چىقسا، تېخىمۇ كۆپ يەرلەرنى كۆرۈشنى، بولۇپمۇ بىزدىن ياخشى ياشاۋاتقان، بىزدىن ياخشى ئويلىيالايدىغان، سۆزلىيەلەيدىغان، قىلالايدىغان، ئىلغار، زامانغا لايىق ئىنسان تەبىئىتى، ئەخلاق يولىدا ئۆزىنى بېغىشلىغان ئادەملەرنى كۆرۈپ، ئۇلار بىلەن كۆپرەك ئۇچرىشىپ، پىكىر ھەم تەسىراتىمنى يۇرتۇم خەلقى بىلەن ئورتاقلىشىشنى پەرز دەپ ھېسابلايمەن.

ياۋروپادىكى يېڭى «يىپەك يولى»

ماۋزۇدىكى بۇ ئاتالغۇ مېنىڭ ئىجادىيىتىم بولماستىن، رۇ-
مىنىيىنىڭ كونىستانتىن شەھىرىدە ئۆيىگە لىققىدە يىپەك بېسىپ
قويۇپ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى يىپەك سودىگەرلىرىگە
يىپەك سېتىۋاتقان، تەكتى قاغىلىقلىق ئابدۇلھەمىدخاننىڭ ئاغزى-
دىن ئاڭلىغان گەپ ئىدى. 1980 - يىللىرى قاغىلىقتىن چىقىپ
كونىستانتىن شەھىرىنىڭ ئاۋات بىر كوچىسىدا ئۆي ئېلىپ ئول-
تۇرغان ئۇيغۇر يىگىتلىرىگە قاراپ ھەيران قالدىم. مېنىڭ ئادەت-
لەنگەن قاششاق ئېڭىم بويىچە ھېسابلىغاندا، ئۇيغۇرلار پەقەت
تەڭرىتېغىنىڭ ئەتراپىدا كەتمەن چېپىشقا، پادا بېقىشقا، باققال-
لىق، كاۋاپچىلىق، تۆمۈرچىلىك، ناۋايلىق قىلىشقىلا يارالغان-
دەك، كۆز ئالدىمدىكى قاپقارا چاچلىرىنى ئامېرىكىنىڭ ئالىي
دەرىجىلىك چاچ مېيى بىلەن مايلىغان، يانچۇقىدىن پىل چىشى-
دىن ئىشلەنگەن تارغاقنى چىقىرىپ، چاچ تاراۋاتقان 34 ياشلىق،
بۇرۇتلۇق يىگىت ئۇيغۇر بولماي، ئىنگلىز، نېمىس ياكى باشقا
مىللەت بولۇشى كېرەكتەك تۇيۇلدى. ئۇچىسىدا گېرمانىيىنىڭ
ئالىي دەرىجىلىك كاستۇم - بۇرۇلكىسى، پۇتىدا ئىتالىيىنىڭ
مودا ئايىغى تۇرغان بۇ يىگىتنى زادى ئۇيغۇر دەيمۇ - دېمەيمۇ
دېگۈم كېلىدۇ. ئەمما ئۇ تىپىك ئۇيغۇر يىگىتى ئىدى. دېمەك،
ئۇيغۇرلار ۋىلكىدا تاماق يېسە، پىكاپتا ئولتۇرسا، ئالىي دەرىجى-
لىك كىيىملەرنى كىيسە بولىدىكەنغۇ؟ شۇئان يۇرتۇمدا دائىم
كۆرۈپ تۇرىدىغان ياغلاشقان دوپپا، ئەرزان باھالىق سۇنئىي تالا-
لىق كىيىم، تۇزلۇق تەر، قارا كىر، ئىس يېنىپ تۇرغان كاۋاپ-
دان، ھۇقۇيتۇپ تۇرىدىغان ھورلۇق ئاشخانىدا چالا پىشقان بادىر
چۆپ لەغمەن، ئېشەك ھارۋىسى، جوۋاز، تۆمۈرچىخانا، ئوغرى
ئالمىغىچە تاشلىۋەتمەي مىنىۋېرىدىغان ۋېلىسىپىت، قىستاڭ ئاپ-

توبۇس، چالما، سېسىقچىلىق، پوق - سۈيدۈك بىلەن تولغان ھاجەتخانا، يىل بويى ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان يېرىم چارەك كەتمەن بىلەن قارا يەر ئوتتۇرىسىدا قاتنايدىغان ئەرزان ئېغىر ئەمگەك، قارا قىشتا توڭ يېرىپ بىكارغا چاپىدىغان ھاشار، ھوسۇلنى ئاق تالونغا سېتىپ، ئاز پۇلنى نېسى سۆرەپ ئالالماي، توپىغا پېتىپ، تىزلىنىپ، ئاللاغا سېغىنىپ يىغلاۋاتقان كۆرۈنۈشلەر ئېغىر ئەسلىمە بولۇپ، كۆز ئۆڭۈمدىن ئۆتتى.

— مەن ھەيران قېلىۋاتىمەن. سىز تەكلىماكان قۇملۇقىدىن چىقىپ، قار يېغىۋاتسىمۇ ياپېپىشىل چىمەنلىك ئىچىدە ياشىرىپ تۇرىدىغان ياۋروپا زېمىنىدا سودا - تىجارەت قىلىپ، شۇنچە ھەشەمەتلىك تۇرمۇش بىلەن يۇرتىڭىزدىكىدىنمۇ ئەركىن ياشاۋېتىپسىز، تىلدا قىينالمىدىڭىزمۇ؟

ئابدۇلھەمىدخان ياپونىيىدە ئىشلەنگەن، باھاسى 8000 يۈەنلىك (بىزنىڭ پۇلغا سۇندۇرغاندا)، ھەر خىل رەڭ ئۆزگىرىشلىك، ھازىر قارا كۆرۈنۈۋاتقان كۆزەينىكىنى ئېلىۋېتىپ كۈلدى:

— بىزمۇ دەسلەپتە، تىل بىلمىسەك قانداق قىلارمىز، دەپ بېشىمىز قاتقان. پۇلدىن ئىبارەت بۇ قۇدرەتلىك قورالنى خۇدا بىزگە بېرىۋېدى، يولىمىز ئېچىلىپ، ئىشىمىز ئۆزلۈكىدىن يۈرۈشۈپ كەتتى. چەت ئەلدە ئۇيغۇر تىلىنى ئۆزىمىزدىن باشقا خەلق بىلمەيدىغان بىچارە تىلمىكىن دېسەم، پۇل مەن بىچارە ئۇيغۇرنىڭ قولىغا چۈشۈۋېدى، موسكۋا، سانكت پېتربۇرگ، ۋارشاۋا، بونن، سان - فرانسىسكولۇقلارنىڭ تىللىرىنى ئۇيغۇرچىغا ئۆرۈپ بېرىدىغان تەرجىمان ئەتراپىمدا پەرۋانە بولدى. سودا - تىجارىتىم مانا سىلى كۆرۈۋاتقاندەك راۋان - ئوبدان يۈرۈشۈۋاتىدۇ. تارىم بويىدىن سودا - تىجارەت ئۈچۈن ياۋروپاغا قاڭقىپ چىققان بىر توپ ئۇيغۇر باللىرى پارىژ، لوندون، ئامستردام، ئىستانبۇل، بۇداپېشت، سوفىيە، بۇخارىست، روستوۋ ... شەھەرلىرىدە دوللار نەگە قاچسا، شۇ يەرگە ئۇچۇپ بېرىپ،

قوغلاپ يۈرۈپ ئوقەت قىلىۋاتىمىز. ياۋروپادىكى ئاساسلىق شەھەرلەرنىڭ ئايرودروم، پورت، ۋوگزال، بېكەتلىرىدە ئۇيغۇر بالىلىرى بار. قىسقىسى، بىز ياۋروپادا يېڭى «يىپەك يولى» ئاچتۇق.

بۇ گەپلەرنى دەۋاتقاندا، ئۇ ماڭا زەي سالماي پو ئېتىۋاتقان لاپچى ئاداشتەك تۇيۇلدى. ئەمما، سەل ئۆتمەستىن، ئۇ تىلغا ئالغان ئاشۇ بىرقانچە شەھەردىن كەلگەن تېلېفون ھەم رومىنىيە پوچتىسىدىن كەلگەن تېلېگراممىلار بۇ گەپلەرنىڭ راست ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. راست، ئۇلار راستىنلا ياۋروپادا يېڭى «يىپەك يولى» ئېچىپتۇ. كونا «يىپەك يولى» خارابىلىشىپ، تارىختىكى سەلتەنىتىنى يوقاتقاندىن كېيىن، بۇ يول ئىگىلىرىنىڭ نەچچە ئەسىرلەردىن كېيىنكى چەۋرىلىرى يەنە ياۋروپاغا سودا ئۈچۈن چىقىپ، بۇ يەردە ئەجدادلىرىنىڭ ئىزلىرى ئورنىغا يېڭى ئىزلارنى قالدۇرۇپتۇ.

— سىز قاغىلىقتا نېمە ئىش قىلاتتىڭىز؟

— ئۆزلىرى ئۇ يەردىن كەلمىگەندەكلا گەپ قىلىلىغۇ، يازغۇچى ئەپەندى. مەندەك ساۋاتسىز ئادەم نېمە ئىش قىلىدۇ. شاپاق دوپپامنى قىستۇرۇپ كىيىپ، بەلۋاغقا زاغرىنى تۈگۈپ، كەتمەننى دولامغا سېلىپ: «دېھقانلارنىڭ بەختى بار، ھاشار بېشىدا تەختى بار. كېۋەزلىكتە ئالتۇن بار، قوناقلىقتا تىللا بار» دەپ ناخشىنى دۆڭ تۇۋلاپ، دېھقانچىلىق قىلاتتىم شۇ.

— سىز نېمىشقا ئوقۇمىغان؟

— ئوقۇشقا كىرىپ بىر يېرىم ئاي بولغاندا، پىئونېر قىلىمىز دەپ دەسلەپ ياخشى بالىلارنى تاللىدى. بىرىنچى بولۇپ مەن تاللاندىم. قەسەم بېرىپ، بوينۇمغا قىزىل گالستۇك تاقاپ، ئۆچ كۈن بولغاندا مۇئەللىم: «سەن باي دېھقاننىڭ بالىسى كۆز بوياмчىلىق قىلىپ، پىئونېرلار سېپىگە سۇقۇنۇپ كىرىۋاپسەن» دەپ بالىلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بوينۇمدىن گالستۇكنى تارتىۋېلىپ، ئۇزاق تىللىدى. پىئونېر بولۇپ خۇشلۇقۇمدىن بېشىم ئاسمانغا

يەتكەندەك بولغانىدىم، ئەمدى ئىزا تارتقىنىمدىن ئەرشتىن موللاق ئېتىپ يەرگە چۈشكەندەك بولۇپ، يول بويى يىغلاپ، مەكتەپتىن شۇ يېنىپ چىققانچە قايتا ئوقۇمىدىم. شۇنىڭ بىلەن ساۋاتسىز بولۇپ قالغانمەن. مانا ماۋۇ تۇغقىنىمىزنىڭ بالىسى مۇھەممەت ئون يىل ئوقۇپ، ئىمتىھاندىن ئۆتەلمەي، كادىر بولىدىغان مەكتەپكە كىرەلمەي قايتىدىكەن، كەتمەننىڭ ئاستىدىن تارتىپ ئەپچىقىۋالدىم.

مۇھەممەت دېگەن قارا بالا كۈلۈپ گەپ قىستۇردى:

— بىر ھېساپتا ئىمتىھاندىن ئۆتەلمەيمۇ ئوبدان قىپتىكەنمەن. ئۆتكەن بولسام دادامنىڭ ئېتىزدىن مىڭ ئۆلۈپ ئاران تاپقان پۇلىنى خەجلەپ ئوقۇپ، سىلىدەك ئايدا 300 يۈەنگە ئىشلەيدىغان كادىر بولۇپ قالىدىكەنمەن. ئۇ پۇل ئۆزۈمگىمۇ يەتمەي بىچارە دادامدىن يەنە پۇل ئېلىپ خەجلەپ، ئاچچىق ھاراقنى ئىچىپ يۈرىدىكەنمەن. ھازىر ئايدا 2000 دوللارغا ئىشلەيمەن، بىزنىڭ پۇلغا 18 مىڭ يۈەن دېگەن گەپ. مەن تۇغۇلغاندىن تارتىپ ھازىرغىچە دادامنىڭ دېھقانچىلىق قىلىپ تاپقان پۇلى مېنىڭ ئىككى ئايلىق ئىش ھەققىمگە يەتمەيدىكەن. دادامنىڭ يېنىدا بولسام دادامنى يۇنۇپ يەپ، يوق پۇلنى خەجلەپ قەرزدار قىلاتتىم. ھازىر ئايدا دادامغا 100 دوللاردىن 300 دوللارغىچە پۇل ئەۋەتىپ بېرىمەن. ئاڭلىسام، ئالىي مەكتەپكە ئوقۇشقا كەتكەن ساۋاقدىشىم ئوقۇش پۈتتۈرۈپ كەلگىلى بىر يىل بوپتۇ. ھازىرغىچە 200 يۈەن ئايلىق بېرىدىغان يەر تاپالماي، قاقشاپ يۈرۈپتۇ. ئۇ بەش يىل ئوقۇش جەريانىدا دادىسىنىڭ كەم دېگەندە بەش - ئالتە توپىقىنى ساتقۇزۇپ خەجلەپ بولغاندۇ. ئۇ مەندىن ئەقىللىق، دەرسلەردە بەك ئۆتكۈر بالا ئىدى، شۇڭا ئىمتىھاندىن ئۆتەلىگەن. شۇ كالىلىسى بىلەن ھازىر مۇشۇ يەردە بولسا، چوقۇم مەندىن جىق پۇل تاپاتتى. يەنە بىر مەزگىل خىزمەت تاپالمىسا، ۋەتەندىن ئايرىلىشقا چىدىسا، ئەپچىقىۋالىمەن. مانا مۇشۇنداق

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

گۈزەل جاي، ئالىي دەرىجىلىك ئۆي، ۋېلىسىپىتنىڭ ئورنىدا پىكاپ تۇرۇپ، ئاشۇ توپا ئاستىدا قالغان ۋەتەننى، ئەسكى تاملىق پاكار ئۆينى، ئىشەك هارۋىسىنى سېغىنىپ يىغلايمىز.

ئۇ شۇ گەپنى دەپلا كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش قۇيۇلۇپ كەتتى. ۋەتەندىن چىققىلى 20 كۈن بولماي تۇرۇپ مېنىڭ كۆ-زۈمگىمۇ ئىختىيارسىز ياش كەلدى. سەمىمىي گېپىمنى دېسەم، كىچىك چاغلىرىمدا ئاسماندا ئۇچۇپ كېتىۋاتقان ئايروپىلانغا قا-راپ، «ئايروپىلانغا قانداق ئادەملەر چىقىدىغاندۇ؟ خۇدا ئادەملەر-نىڭ پېشانىسىگە ماۋۇ ئايروپىلانغا چىقىدۇ، ماۋۇ ئىشەك هارۋى-سىغا، دەپ يېزىپ قويامدىغاندۇ؟ ئۆمرۈمدە بىر قېتىم ئايروپى-لانغا چىقمىۋېلىپ ئۆلۈپ كەتسەم ئارمىنىم قالمايتتى،» دەيتتىم. ۋەتەندە قانچە قېتىم ئايروپىلانغا چىققىنىمنى ساناپ خاتىرىلىۋالغا-نىدىم. بۇ يەردە بولسا نۇرغۇن سەپەرنى ئايروپىلاندا باستىم. بۇ يەرگە كېلىشتىن قانچە ئايلار بۇرۇن ئالىي دەرىجىلىك چەت ئەل پىكاپلىرىنى كۆرسەم ۋېلىسىپىتتا ئىغىناپ كېتىۋېتىپ، ئارقى-سىدىن قاراپ ئويلانغانىدىم: «ئاشۇ پىكاپقا پەقەت ۋالىي بولسا ئاندىن چىققىلى بولارمۇ؟ مىجەزىمدىن قارىغاندا، مەن مەڭگۈ باشلىق بولالمايمەن. شۇنداق قىلىپ، مەن ئۇنداق پىكاپقا هەر-گىزمۇ چىقالمىغۇدەكمەن - دە» دەپ كۆڭلۈم يېرىم بولغانىدى. كېيىن، خىزمەت بىلەن ئۈرۈمچىگە كەلگىنىمدە، قەستەن قانچە پۇل خەجلىسەم خەجلەپ، چەت ئەلنىڭ پىكاپىغا بىر چىقىپ باقاي دەپ قانچە تاكسى توختىسا چىقماي، گېرمانىيىنىڭ پىكاپىنى ئاتايىن توسۇپ چىقىپ ئولتۇرۇپ باقتىم. ناهايىتى 20 يۈەن ئالدى. بۇ پىكاپ هەقىقەتەن هۇزۇرلۇق، يۇمشاق ئىكەن. شۇ مىنۇتلاردا مەن، دېمەك بىزنىڭ باشلىقلار شۇڭا ئۆزىنى تولىمۇ سالاپەتلىك، بىزدىن ئۈستۈن تۇتىدىكەن. هېچ بولمىسا، باشلىق-لىقنىڭ نۇرغۇن هالاۋىتىدىن باشقا مۇشۇنداق پىكاپلارنىڭ راهىتى ئۈچۈن بولسىمۇ داۋاملىق ئۆز هوقۇقىنىڭ غېمىدە بولۇپ، تىرىش-

مۇ ئۆسكىسى، مەنسەپ ئورۇندۇقىغا تېخىمۇ چىڭ چاپلاشقۇسى كېلىپ تۇرىدىكەن. بەزىلىرىنىڭ مەنسەپتىن چۈشكەن كۈنىنىڭ ئەتىسىلا كېسەل بولۇپ، تۇيۇقسىزلا ئۆلۈپ كېتىشىنىڭ سەۋەبى — مۇشۇنداق پىكاپلاردىن كېلىدىغان راھەتتىن ئايرىلىپ قالغانلىقىدىن ئىكەن، دېگەن تەھلىلنى قىلغانىدىم. ئەينى چاغدىكى بۇ ساددا تەھلىلىمنى ئويلىسام، ھازىر كۈلۈپ كېتىمەن. بۇ يەردە بولسا ئىمتىھاندىن ئۆتەلمىگەن دېھقان بالىسى بۇنداق پىكاپنى «ھارۋام» دەپ رۇمىنىيىنىڭ بۇخارىست، كونىستانتىن شەھەرلىرىدە ھەيدەپ يۈرۈپتۇ. قەيەرگە بارسام ئاشۇنداق پىكاپتا مېڭىشقا توغرا كەلدى. شۇ پىكاپتا كېتىۋېتىپ، ئۆيۈمدە قالغان كونا ۋېلىسىپىتىم، قەشقەر كوچىلىرىدا شۇ ۋېلىسىپىتىمنى كۈچەپ تېپىپ مىنىپ، قارا تەرگە چۆمۈپ كېتىۋاتقان كۆرۈنۈشۈم ئويلىمىسامۇ كۆز ئالدىمدىن نېرى بولمىدى. ئالىي دەرىجىلىك پىكاپى بار بۇ بالا ئايدا ئاز دېگەندە 2000 دوللارغا ئىشلىسە، ئايدا ماشىنا، تاماق ۋە باشقا چىقىمغا 500 دوللار كېتىدىكەن، ئايلىق كىرىمىنى بىزنىڭ پۇلغا سۇندۇرغاندا 18 مىڭ يۈەن بولىدىكەن.

— سىز قانداق قىلىپ رۇمىنىيىدە بۇنداق «يىپەك يولى» ئۆتكىلى قۇرۇۋالدىڭىز؟ — دەپ سورىدىمەن ئابدۇلھەمىدخاندىن.

— كىچىك ئەترەت باشلىقىنىڭ خاسىيەتلىك بىر تەستىكى بولمىغان بولسا، ھازىرمۇ يەنە شۇ «دېھقانلارنىڭ بەختى بار» دېگەن ناخشىنى توۋلاپ ئېتىزدا يۈرەتتىم. شۇ بىر تەستەك يېگەن باھانە بىلەن ئۆيدىن 600 يۈەن پۇلنى ئېلىپ، بىر ماڭغانچە بېيجىڭ، شاڭخەي، گۇاڭجۇلاردا كاۋاپچى، چايچى بولدۇم؛ بېلەتچى، دوللارچى، ئەتكەسچى، ئوغرى، قىمارۋاز، تىجارەتچى، ئاشپەز، يۈگۈر - يېتىمچىمۇ بولدۇم؛ ئالىي مېھمانخانىدىمۇ، پەلەمپەي ئاستىدىمۇ، شېغىل ئۈستىدىمۇ، ئېسىل خېنىملارنىڭ قۇچىقىدىمۇ، قاراڭغۇ تۈرمىدىمۇ ياتتىم. ئاخىر بىر چاغلارغا كەلگەندە ئۇيغۇرلارنى شاڭخەيدىن قوغلاش بولدى. گۇاڭجۇغا بار-

دۆق. ئۇ يەردىمۇ دەسلەپ ئوبدان بولدۇق، بارا - بارا ياتاق بەرمەس بولۇپ، كېيىنكە كەلگەندە ئۇ يەردىمۇ بىر قوغلاش، تۇتۇش بولۇۋېدى، شياڭگاڭغا چىقىپ، شۇ يەردىن تۈركىيىگە كېلىپ، هازىر بۇ يەردە سىلى كۆرگەن ئوقەتچىلىك بىلەن كۈن ئېلىۋاتىمەن.

مەن ئالما - ئاتادا كۆرگەن ئۇيغۇر ئوقەتچى باللارمۇ يەنە شۇ يۇرتىمىزدىن چىقىپ كەتكەن دېھقان باللىرى ئىدى، موسكۋادا مەن بىلەن ئەسرا بولغان، يەكەندىن چىقىپ، موسكۋادا تۇرۇپ قالغان ئابدۇلھەمىد ئەرباب، ئۇنىڭ «يەكەن - موسكۋا - ئىستانبۇل ئىمپورت - ئېكسپورت شىركىتى» دىكى مىركامىل، ئادىل، نامان، ياقۇپ دېگەن باللارمۇ ئىمتىهاندىن ئۆتەلمەي، يۇرتىدا چىقىش يولى تاپالماي، چەت ئەلگە قاچىپ چىقىپ كەتكەن ئۇيغۇر باللىرى ئىدى. ئۇلار موسكۋا ئايرودرومدا دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا ئۆچىرەتسىز بېلەت ئالالايدۇ. موسكۋا ۋوگزاللىغا بېرىپ، ۋوگزال ئەمەلدارلىرىنىڭ قىزغىن كۈتۈشىگە مۇيەسسەر بولالايدۇ. ئۇلار ھەرقايسى دۆلەت كونسۇلخانىلىرىغا بىمالال كىرىپ، ساقچىلار، كونسۇلخانا خىزمەتچىلىرى بىلەن قىزغىن چاقچاقلىشىپ، ماڭا ۋىزا ئېلىپ بەردى. ئايروپىلان بېلىتى قالمىۋېدى، ئايروپىلان باشلىقىغا ماڭمىسا بولمايدۇ دەپ ئايروپىلان خادىملىرىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ يولغا سالدى. موسكۋا، كىيېۋ، بۇخارىست، كونىستانتىن، سوفىيە، ئىستانبۇل، مەككە، مەدىنە، جىددە... مەن بارغان جايلارنىڭ ھەممىسىدە توپ - توپ ئۇيغۇر باللىرى يۈرۈشىدۇ. ئايرودرومدا شۇ دۆلەت پۇقرالىرى ئۆچىرەتتە تۇرۇپ بېلەت ئالالمىسا ئۇيغۇر باللىرى كىرىپ، بېلەت ئېلىپ چىقىپ، پايدا ئېلىپ ساتىدۇ. ۋوگزاللاردا باشقا دۆلەت يولۇچىلىرى ماللىرىنى پېرېۋوت قىلالماي ئۇيغۇر باللىرىغا كۆپلەپ پايدا بېرىپ ماللىرىنى ئۆتكۈزىدۇ. كونسۇلخانىلاردا ۋىزا ئالالمىغان باشقا ئادەملەرگە

ئۇلار ۋىزا ئېلىپ بېرەلەيدۇ. بۇلار بىزدە ئىمتىھاندىن ئۆتەلمى-
گەن باللار ئىدى.

مەن كۆرگەن ئىستانبۇل

1992 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى كېچە سائەت ئۈچ
بىلەن بولغارىيە - تۈركىيە چېگرىسىنىڭ تۈركىيە تەرەپ سىزىقى-
غا كىردۇق. ئەتراپ ئاپئاق قار بىلەن مۇز بولۇپ ئۇيۇغان،
دەرەخ شاخلىرى قىراۋنى كۆتۈرەلمەي ئېگىلىپ كەتكەنىدى. بوش-
لۇقنى قويۇق تۇمان قاپلىغان بولۇپ، يۇلتۇزلار كۆرۈنمەيتتى.
قار كۆمگەن تاغلارنىڭ قانچىلىك ئېگىز ئىكەنلىكىنى پەرق ئەتكى-
لى بولمايتتى. ئىختىيارسىز بېسىپ ئۆتكەن يوللىرىمنى ئەسلى-
دىم: موسكۋا ئايرودرومىغا چۈشكەندە مانا شۇنداق قار بىلەن
قاپلانغان، مۇز بولۇپ ئۇيۇغان زېمىنغا دەسسىگەنىدىم، ئەمما
دەرەخلەر — قارىغاي، ئارچا، قېيىن ئورمانلىقى ياپيېشىل ياشى-
رىپ تۇراتتى. قاتمۇقات، قېلىن كىيىم بىلەن «ۋولگا» ماركى-
لىق پىكاپ ئىچىدە ئولتۇرۇپ توڭلىغاندەك بولدۇم. ئەمما كۆز
ئالدىمدىكى يېشىللىقتىن — ئاللانىڭ بۇ زېمىننى شۇنداق كاتتا
تەڭشىگەن كارامىتىدىن ھەيران قالدىم. بارا - بارا بۇ يەرنىڭ
نورمال قىش مەنزىرىسى مۇشۇنداق بولىدىكەن، دېگەن خۇلاسىگە
كەلگىنىمدىن كېيىن، تېگى - تېگىدىن چىرايلىق، چېچەن سى-
گان قىزلىرىنىڭ توپ - توپ بولۇپ ئۆتكۈنچىلەرگە ئەگىشىۋال-
غانلىقىغا ھەيران قالمىغاندەك، پەرۋاسىز كېتىۋېرىدىغان بول-
دۇم. پويىز ئۇكرائىنا زېمىنىغا كىرگەندىن باشلاپ، ئۇ يەردىكى
قىشنىڭ يۇرتىمىزدىكى قىشقا مۇتلەق ئوخشىمايدىغانلىقىنى چوڭ-
قۇر ھېس قىلدىم. پويىز كۆپ ھاللاردا ياپيېشىللىق ئىچىدىكى
تاغ - داللاردىن ئۆتتى. بۇ يەرنىڭ قىشى شۇنداق بولسا، يازدا

ئاسمان بىلەن دەريادىن باشقا ھەممە يەر گۈل ـ چېچەكلەر دۇنيا-
سىغا ئايلىنىدىغان ئوخشايدۇ، دەپ قالدىم. ئاستا ـ ئاستا بۇ
گۈزەل مەنزىرىگە ئانچە ھاياجانلانماس بولۇپ قالدىم. ئەمما،
يېشىل مەخمەلدەك چىمەنلىك ئىچىدىكى كەڭ ھەم چوڭقۇر،
زەڭگەر، سۈزۈك سۇلۇق دەرياغا كەلگەندە يەنە ھاياجانلاندىم.
دەريا بويىدىكى، يەردىن ئىككى گەز ئېگىز كۆتۈرۈپ سېلىنغان
ياغاچ ئۆيلەرنىڭ مورىسىدىن كۆكۈش تۈتۈن چىقىپ تۇرىدۇ.
چىغىر يوللاردا كالا يېتىلەپ ماڭغان، بېشىغا ياغلىق سالغان
تولغان چىرايلىق ئاياللار، ئېرىق بويلىرىدا ئىت قوغلاپ ئويناۋات-
قان باللار، ئاتقا مىنىپ، ئوۋ ملىتىقى ئېسىۋالغان ئەرلەر،
دەريا ئۈستىدىكى سۈس تۇمان، يېڭىنە ئۇچىدەك يېقىشلىق
سىم ـ سىم يامغۇر ماڭا تولىمۇ تونۇش تۇيۇلدى.

مولداۋىيە زېمىنىمۇ باغۇ بوستانلىق، ياڭاق بىلەن ئامۇت
كۆپ يەر ئىكەن. رۇمىنىيە زېمىنىغا كىرسەك، بۇغداي مايسىلى-
رى يېڭى ئۈنۈپ چىقىپ، شەبنەمدىن پارقىراپ تۇرۇپتۇ. ئاللا
زېمىنىنىڭ تۈز يېرىنى كۆرسەتمەك بولغاندەك، رۇمىنىيە زېمىنى
تۈپتۈز تاناپتەك تۈزلەڭ يەر ئىكەن، ئېتىزلاردا نە قىر، نە ئېرىق
يوق. يەردىن بىر غېرىچ ئېگىز تۇرۇۋېنىڭ ئۇچى كۆرۈنۈپ تۇرى-
دۇ. ئۈنىڭدىن پۈركىلىپ چىققان سۇ بۇغداي مايسىلىرىغا يام-
غۇردەك چېچىلىپ چۈشۈۋاتىدۇ. بۇخارىست شەھىرىگە كېلىپ
پاكىز كوچىلار، ئاۋات رەستىلەردە يۈرگەن ئادەملەرگە قاراپ
ئۆزۈمنى يېڭىسار ياكى گۇمىغا كەپقالغاندەك، ياكى يېڭىسار،
گۇمىنىڭ ئادەملىرى بۇخارىست شەھىرىگە كۆچۈپ كەلگەندەك
ھېس قىلىپ قالدىم. چۈنكى پۈتۈن ئادەملەر دېگۈدەك يېڭىسار-
لىقلارنىڭكىدەك ئۈزۈن، قارا كۆرپە تۇماق كىيىۋالغانىدى. مې-
ڭىش ـ تۇرۇشلىرى، چىرايى پەرق ئەتكۈسىز، پەقەت بىرلا
پەرقى، بۇلار ھەددىدىن زىيادە پاكىز ئىدى.

تۈركىيە چېگرىسىدىكى قىراۋلىق دەرەخ، تۇمانلىق ۋادىدىن

كېلىۋاتقان پۇراق تەبىئىي ھالدا مېنىڭ مەھەللەمدىكى قار ياغقان قىش ئەتىگىنى تۇمان بولغاندىكى سېزىمىغا كەلتۈردى.

— مەرھابا قاردىشىم، تۈركمۇسىز؟

ساقچى پاسپورتۇمغا قاراپ، خۇش تەبەسسۇم بىلەن سورىدى.

— مەرھابا ئۇيغۇر مەن، — دېدىم مەنمۇ جاۋابەن خۇش تەبەسسۇم قىلىپ. ئوچۇق سۆزلۈك، خۇشخۇي چېگرا ساقچىسى تېزلا چېگرىدىن كىرىش رەسمىيىتىمنى ئۆتەپ بەردى. سەپەرگە چىققاندىن بېرى تۇنجى قېتىم ساقچىلارنىڭ خۇش مۇئامىلىسىنى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن، بوغۇزۇمغا ئاچچىق بىر نەرسە تۇرۇپ قالدى، رۇمىنىيە چېگرىسىدىكى كۆرۈنۈش كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى. پويىز ئىچىدە ھەممە يولۇچى پاسپورتىمىزنى چىقىرىپ تەكشۈرۈش نۆۋىتىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىمىز. رۇمىنىيە ساقچىلىرى ھەربىر يولۇچىنىڭ قولىدىن پاسپورتىنى ئېلىپ، يولۇچى بىلەن پاسپورتقا تەكرار زەن سېلىپ قاراپ تامغىسىنى بېسىپ بولۇپ، ئۆز تىلىدا:

— سەپىرىڭىزگە خۇشاللىق تىلەيمىز، ئەپەندى، — دەپ ماڭدى. ئۆچىرەت ماڭا كەلگەندە پاسپورتۇمنى قولۇمدىن ئېلىپلا ساقچىنىڭ قاپىقى تۈرۈلۈۋېدى، ئىختىيارسىز تېنىم شۈركەندى.

— چىن پاسپورت، — دەپ ئىنگلىزچە بىر مۇنچە قوپال سوغۇق گەپ قىلدى. مەن ئۇنىڭدىن «چىن پاسپورت» دېگەن گېپىدىن باشقا ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم. ئۇنىڭغىچە تۈركىيە تەۋەلىكىدىكى ئاغىنەم ئەنۋەر ئەپەندى ئالدىراپ كېلىپ، رۇسچە چۈشەندۈردى. ئۇنىڭ سۆز ئارىلىقىدا پەقەت «مۇسلىم ئۇيغۇر» دېگەن گېپىنى ئاڭقىرالىدىم. ساقچى باش - ئايىغىمغا ئىنتايىن سوغۇق نەزەر بىلەن قاراپ، ئەنۋەر ئەپەندىگە بىر نەرسە دەپلا پاسپورتۇمنى ئېلىپ كەتتى. ھەممە يولۇچى مېنىڭ باش - ئايىغىمغا قاراپ قويۇشتى. ناھايىتى ھارسىنىپ، خورلۇق ھېس

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com